

Työttömyysturvaa?

SEPPO HELMINEN

”Juna hiljaista miestä kuljettaa...” Tämä laulu kaikuu muistissa niiltä ajoilta, jolloin siirtotyömaat Suomen työllisyyspolitiikassa hönkivät viimeisiä henkäyksiään. Nuo hönkäykset ovat unohtua kansakunnan muistista. Niistä ei ole akateemisia tutkimuksia. Vielä vähemmän poliitikot ovat niistä kertoneet omissa muistelmissaan, koska ne ovat olleet lievästi ilmaisten väärää politiikkaa.

Siksi Marko Nenosen kirja ”Lapiolinjalla” on tärkeä kirjaus häpeätahraksi leimattavasta ilmiöstä, jota jostain syystä kutsuttiin työllisyyspolitiikaksi. Pikemminkin se oli köyhäinhoidtoa, jossa köyhiä kohdeltiin niin kuin köyhiä on aiemmin ja nyttemmin kohdeltu. Enemmän köyhinä kuin kansalaisina. Kirjan alaotsikko ”Työttömät pakkotöissä 1948–1971” kiteyttää työllistetyin aseman. Pakkotöitä hän ne olivat. Mikäli oikein ymmärsin, se oli suomalainen ilmiö. Muualla sivistyneessä Euroopassa tällaista ei tunnettu (?).

Työttömyyskorvauksesta tuli arkea vasta 1970-luvun alussa. Sitä ennen kymmeniätuhansia miehiä, myös naisia, lähetettiin näihin työttömyystöihin, kauaksi kotoaan parakkikyliin. Pois kotoa samaan aikaan, kun sosiaalipolitiikka puhui kodista ja perheestä yhteiskunnan perussoluna. Tällaista ”vastikkeellisuutta” tuntuvat kovimmat työttömyysturvakriitikot tänäkin päivänä puheenvuoroissaan esittävän.

Mutta lapiolla rakennettiin suomalainen infrastruktuuri. Siirtotyömaille lähetettiin köyhiä miehiä ja köyhinä he palasivat. Valtiovallan pyrkimys sijoittaa työmaalle mahdollisimman monta miestä oli ristiriidassa työmaalle sijoitetun työläisen mahdollisuuksien kanssa. Jos miehiä oli liikaa, työn mielekyys ja majoituksen olematonkin viihtyisyys katosivat. Ansio tulot vähenivät, koska niin monelle miehelle ei ollut mahdollista antaa urakkatyötä.

Työttömät eivät voineet kieltäytyä työstä. Jos he kieltäytyivät, he menettivät oikeutuksensa työttömyystöihin sinä vuonna. Kun rahakorvausta ei maksettu, vaihtoehtoja oli vähän. Perhe ei kestä nälkää, vaikka selviäisikin köyhyydestä. Vielä 60-luvun alussa uudet lait säätivät, että työttömäksi ilmoittautunut voitiin määrätä töihin kotikuntansa ulkopuolelle. Ja jyrkästi määrättiinkin. Lakkoilu työttömyystyömaille oli kielletty. Lakkoilu oli ohjeiden mukaan tulkittava työstä kieltäytymiseksi, joka johti irtisanomiseen. Tällaisissa tapauksissa voitiin evätä mahdollinen sosiaalipukin. Mielivaltaiset erottamiset kävivät helposti. Työllistetyt olivat suojattomia mielivaltaa vastaan.

Työttömyystöiden väki oli pientilallisia ja maaseudun sekatyöläisiä, jotka eivät tunteneet ammattiliittojakaan omakseen. Tietyöläiset eivät esiintyneet samalla tavalla ammattialan ihmisinä kuin talonrakennustyö-

Marko Nenonen
Lapiolinjalla
Työttömät pakkotöissä
1948–1971
Jyväskylä: Atena, 2006
218 s.

läiset. Eli helppoja mielivallan kohteita, joita vaivasivat ikuinen koti-ikävä sekä väliaikaisuuden ja köyhyyden lemu. Paikantaakseni lapiolinjapolitiikan paikan luin Eino Kuusen teoksen ”Sosiaalipolitiikka II” (1931) ja tämän päivän kovenivia kirjoituksia työttömyysturvasta. Jatkumo on selvä. Nämä työttömät ovat enemmän köyhiä kohteita kuin kansalaisia.

Oliko se yleinen kansalaismielipide, jota poliitikot edustivat? Nenosen mukaan eduskunta oli paljolti sivussa:

”Työttömyystöiden rahoitus hoidettiin niin sekavan järjestelmän puitteissa, että sen kuvaaminen on ylivoimaista. Toisaalta, kuvaus on tarkoittamattakin hauska, sillä aavistuksen hallinnon tyylistä saa jo siirtä, kun katsoo erilaisten jaostojen ja osastojen nimiä. Jos ne olivatkin kovasti hallinnon kielen kankeita, ne olivat myös melko mielikuviuksellisia.”

Byrokratian puutarhan hoidossa kyllä näytti luovuutta riittäneen. Työllistettyjen kohdalla oltiin byrokratiakankeita. Köyhiä kun olivat.